

ASLAN SEMBOLİZMİNİN TARİHSEL YOLCULUĞU VE GÜNCEL LOGO TASARIMLARINDA KULLANIMI

HISTORICAL JOURNEY OF LION SYMBOLISM AND ITS USAGE IN CURRENT LOGO DESIGNS

Orhan TUTAYSALGIR*-Sevgi ARI**

ÖZ: “Ormanların kralı” olarak anılan aslan, çağlar boyunca farklı kültürlerin görsel ve sözel anlatılarında kullanılmıştır. Aslan sembolünün köklü tarihi, her dönemde değişen inanç ve toplumsal yapıların, bu sembol üzerinden gözlemlenmesini mümkün kılar. Aslan sembolizmi şehirlerin, devletlerin ortaya çıkışı ve ardından gelen endüstrileşme süreci gibi insanlık tarihindeki önemli kırılmalarla etkileşim içindedir. Aslan sembolünün tarihsel süreç içerisindeki çeşitli kullanım alanlarının ve görsel niteliklerinin ele alındığı bu çalışmada, çağdaş örnekler üzerinden güncel bağlantılar incelenmiştir. Aslan sembolünün mitlerden topluluklara ve oradan da ticari kurumlara aktarılan yolculuğunda temsil ettiği değerlerin kökenleri ve bu değerler sisteminin ortaklık gösteren ve ayrılan yönleri çözümlenmiştir. Güncel markaların aslan figürünü seçmelerinin altındaki nedenler, söz konusu tarihsel incelemeye eşlik etmiştir. Görsel karakteri kültürler ve çağlar içerisinde değişiklik gösterse de aslan sembolü, güç, liderlik, üstünlük sahibi olma ve bu nitelikleri sürdürme isteğinin temsili olarak birçok toplum tarafından kabul görmüştür. Bu çalışma ile cesaretin, otoritenin ve gücün temsili olarak öne çıkan aslan sembolünün kimi kültürlerde savaşılan, kimi kültürlerde ise saygı duyulan bir figür olduğu ortaya çıkmıştır. Sembolün güncel logolardaki kullanımında, tarihten bugüne aslana atfedilen karakteristik özelliklerin değişmeden taşındığı gözlemlenmiştir. Ayrıca çağdaş logo tasarımlarında farklı görsel yapılar altında olsa da yapılan seçimlerin ortak kökenden beslendiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sembolizm, Kurumsal kimlik, Görsel tasarım, Logo tasarımı, Aslan sembolü.

ABSTRACT: The lion, known as “the king of the forests”, has been used in the visual and verbal narratives of different cultures throughout the ages. The deep-rooted history of the lion symbol makes it possible to observe the changing beliefs and social structures through this symbol. Lion symbolism interacts with important breaks in human history, such as the emergence of cities and states and the subsequent industrialization process. In this study, which deals with the various usage areas and visual qualities of the lion in the historical process, the connections between current uses are examined through contemporary examples. In the journey of the lion symbol, which was transferred from myths to communities and from there to commercial institutions, the origins of the values it represents, and the common and divergent aspects of

*Araş. Gör.-Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Çizgi Film ve Animasyon Bölümü / Kütahya-orhan.tutaysalgir@dpu.edu.tr (Orcid: 0000-0001-5976-7335)

**Doç. Dr.-Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü / Adana-sevgiarigraf@gmail.com (Orcid: 0000-0001-6153-3714)

this system of values were analyzed. The reasons behind the usage of the lion figure by the current brands using the lion symbol have accompanied the historical analysis in question. Although its visual character varies across cultures and ages, it has been revealed that the lion symbol is accepted by many societies as a representation of power, leadership, superiority, and the desire to maintain these qualities. With this study, it has been revealed that the lion symbol, which stands out as a representation of courage, authority, and power, is a figure fought in some cultures and respected in some cultures. It has been concluded that the use of the lion symbol in current logos has retained the characteristic features attributed to the lion from history to the present and that despite the different visual results in contemporary logo designs, the choices made are fed from a common origin.

Keywords: Symbolism, Corporate Identity, Visual Design, Logo design, Lion symbol.

Giriş

Tarih öncesi insan için mağaranın yanı başındaki uçsuz bucaksız evren ve doğa hem korku hem de ilham kaynağı olmuştur. İlkel insanlar tapınma ihtiyacı duyduğunda, sembollerin bulunduğu duvarın önüne giderek affını dilemiş, dileklerini sunmuş ve duasını etmiştir. Tanımlayamadığı veya kontrol edemediği varlıklarla ilişkisinde ya ona saygı duymuş ya da onu alaşağı etmek ümidi ile onunla yarışa girmiştir. Çağdaş dünyanın güç dengelerinden çok daha vahşi bir ortamda yaşayan bu topluluklar için hayatlarının en önemli ve hareket halindeki parçalarından biri olan hayvanlar âlemi, çözümlenmesi gereken yaşamsal konuların başında gelmiştir.

Geçmişten günümüze birçok kültürde belirgin bir işaret olarak kullanılmaya devam edilen aslan, doğal yaşam içerisinde 'pride' adı verilen gruplar oluşturan sosyal bir tür olmasıyla farklılaşır. Yaşadığı alanda kurduğu üstünlük sayesinde 'Ormanların kralı' olarak anılan aslan, kolonileşen ve koloni içi yönetim ruhuna sahip olan ilk hayvanlardandır. Aslanlar genellikle et obur canlılardır, yalnızca gerekli durumlarda (hastalık, zehirlenme vb.) yeşillik ve otçul yeme düzenine geçerler.

Kedilerin atası olarak tanımlanan bu güçlü hayvan türünün karakteristik özellikleri; 3 metreye kadar uzanan boyutu, 150-200 kg arası ağırlığı, bir ev kedisinin 30 kat daha güçlü ısırlığı ve ömrü boyunca ortalama 3.000 kez çiftleşme potansiyeline sahip olmasıdır. Dişi ve erkek aslan arasındaki en büyük farklar; yele, boyut ve davranış biçimlerinde ortaya çıkar. Erkek aslanlar dişilerine göre daha çok kükreyen, daha fazla yeleye sahip ve daha alfa bir tutum sergilemektedir. Alanını işaretlemek için idrarı ile kokusunu bırakan erkek, dişisine göre daha fazla yemekte fakat daha az avlanmaktadır. Yani koloni halinde yaşayan bu canlıların erkekleri, koloninin ortak avından kendine pay çıkarabilmektedir. Dişi aslan, içgüdüsel olarak yavrusu ve kolonisi için daha fazla avlanırken erkeğe oranla daha az besin tüketerek yaşamını sürdürmektedir.

Mısır Medeniyetinde Aslan Sembolü

Kimliğini ve ideolojisini en iyi şekilde topluluklara empoze ederek kendi kültürünü oluşturan uygarlıklar listesinin başında Mısır medeniyeti ile

karşılaşıyoruz. MÖ 3500'lü yıllarda, Nil nehri kıyısında ve Kızıl Denizin üstünde konumlanan Eski Mısır, bulunduğu konum sayesinde küresel anlamda ayrıca bir değere sahiptir. Bilinen Dünya tarihinin ilk yerleşik hayata ve özerk yaşama geçmiş topluluğu olarak kabul edilen Eski Mısır, yalnızca maddi ve fiziki bir güce değil, aynı zamanda kültürel ve sosyolojik bir yapıya sahiptir. Kendi inanç sistemini oluşturan Mısır toplumu, bunu mitler ve efsaneler ile desteklemiştir. Ayrıca kurallar ve sistemler dahilindeki görsel anlatılar kapsamında, kutsal varlıkları daha anlaşılır hale getirmeye çalışmış ve çağdaşlarından ayırmıştır. Eski Mısır toplumu hem jeopolitik konumundan ötürü hem de inanç sisteminden kaynaklı olarak gök ve göksel varlıklarla da yakından ilgili olmuştur.

Doğal ortamında gücü ve üstünlüğü temsil eden aslana Mısır'da "kutsal alanların ve sarayın koruyucusu" görevi verilmiştir. Eski Mısır'da firavunlar, aslan üzerinden kendilerine güç ve kutsiyet atfederek egemenliklerini sürdürme yoluna gitmişlerdir. Aslanın piramitlerin önünde koruyucu olarak görev görmesi, Mısır kültüründe gayet beklenen bir durumdur. Piramitlerin girişinde halkı karşılayan sfenks, insan kafası ile aslan vücudunun birleştirildiği zoomorfik/melez bir yapıda kurgulanmıştır. Kefren'in krallık döneminde yapılmış birçok heykelin en büyüğü ve en görkemlisi olan Büyük Sfenks, Antik Mısır heykeltiriliğinin ilk devasa ürünü olarak bilinmektedir (Gündüz, 2002: 191). *Şekil 1*'de gördüğümüz ve genellikle firavunun kafasının betimlenmesine dayanan bu biçimde, aslan bedeni oturur pozisyonda tasvir edilmiştir. "Dört ayak üzerinde oturan bu devasa aslan gövdesinin yüksekliği 20,12 metre ve başın maksimum genişliği 5 metredir. Başında krallık başlığı ile betimlenen sfenksin, alnının üzerinde güneş tanrısı Ra'nın simgesi olan kobra yılanı Uraeus ve çenesinde ise bugün sadece izi görülebilen 'Osiris' tipi ince ve uzun sakalı vardır" (Dessenne, 1957: 15; akt. Gündüz, 2002: 193). Antik Mısır'da kobra yılanı Uraeus, hem tanrısal korumayı hem de krallara özgü bilgeliği temsil etmiştir. Mısır mitolojisine göre sfenks, *göründüğü her yerde insanları sorulara cevap vermeye zorlayan, doğru cevap vermediklerinde onları yiyip bitiren* tehlikeli bir yaratık olarak betimlenmiştir. Sfenks ile ormanda oturur pozisyonda gözlem yapan bir aslan arasındaki benzerlikler düşünüldüğünde, kutsal bölgeyi gözlemleyen bu devasa heykellerin ziyaretçilerine bir korku duygusu vererek o bölgeyi kendi lehine koruduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 1. (URL 1) Giza'nın Büyük Sifenksi (M.Ö. 2500 civarı)

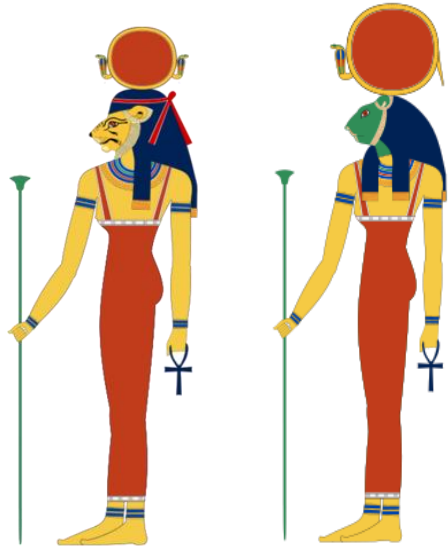

Şekil 2.(URL 2) Dendarah tapınağındaki bir rölyef (M.Ö. 125- M.S 60)

Üç boyutlu aslan figürlerinin yanı sıra Mısır'da çeşitli resimleme ve kabartmalarda aslan ile ilişkilendirilmiş eril ve dişil özelliğe sahip tanrı ve tanrıça betimlemeleri karşımıza çıkar. M.Ö. 125 ile M.S. 60'lı yıllarına tarihlenen Dendarah Tapınağı'nda bulunan eser bunlardan biridir (Şekil 2). Bu renkli kabartmada, 7. Kleopatra olduğu tahmin edilen soylu bir kadın resminin arkasında aslan figürüne yer verilmiştir. Tanrılara özgü korumayı temsil eden yılanın üstünde yer alan ve saraylı kadına eşlik eden bu aslan, onun tanrısal gücünün ve koruyuculuğunun temsilidir. Bir diğer örnek ise *savaş ve yıkım* tanrıçası olan "Sekhmet" in görselleştirilmesidir. Aslan başlı¹ bir insan olarak tasvir edilen bu tanrıça da çoğu betimlemede bir kobra yılanı ile bir arada resmedilmiştir (Şekil 3). Yine Mısır tanrıçalarından "Tefnet" aslan ve kaplan sentezi bir baş kısmına sahiptir (Şekil 4). *Havayı kontrol edebilen, nem, yağmur ve çiğ* tanrıçası olan Tefnet'in kelime kökeni 'su' anlamına gelen "tefnut"a dayanmaktadır. Doğanın dişil ve doğurgan gücünü suyun bereketi üzerinden temsil eden yanılla Tefnet'in vajinasından saf su ürettiğine inanılmıştır. Firavunu temsil eden sfenkslerde bedeni kullanılan aslanın, insan-hayvan melezi tanrılar söz konusu olduğunda farklı bir sembolik bağlantı kurularak kafasının kullanılmış olması dikkat çekicidir.

Yönetimde erk ve güç sahibi olma kavramlarına işaret eden aslan sembolünün koruyuculuğu, bu canlının sonsuz yaşama ulaştırılma isteğinde de kendini göstermiştir. NBC News'in yayınladığı habere göre; Mısır'ın

çocuk kralı Tutankhamun'un süt annesi ve bakıcısı olan Maia'nın mezar kazısında 3000 yıllık geçmişe sahip mumyalanmış bir aslan bulunmuştur (URL 17). Bu mumya, aslana kutsiyet atanması isteğinin bir uzantısıdır. Kendisini 'Güneş'in başkenti' olarak tanımlayan Eski Mısır uygarlığında güneş ve aslan arasında da bir ilişki kurulmuştur. Hayat veren, yaşamın kaynağı olan, aydınlığı ve karanlığı sağlayan güneşe büyük bir kut atfedilmiş ve aslan bu göksel gücün dünya üzerindeki yansıması olarak görülmüştür. Bu anlayışta negatif ve pozitif niteliklerin bir güç/ erk ve saygınlık getirdiğini söylemek mümkündür. Doğal yaşamında geceleri tüm vahşiliği ile avlanan aslan, güç toplamak, dinlenmek ve güneşten faydalanmak için

Şekil 3.(URL 3)
Yıkım Tanrıçası
Sekhmet

Şekil 4.(URL 4)
Yağmur
Tanrıçası
Tefnet

gündüzleri sakince dinlenmektedir. Avladığı besini kendi topluluğu ile paylaşarak grubun refah içerisinde yaşamasını da sağlamaktadır. Aslanın bireysel ve topluluk dahilindeki bu içgüdüsel davranışlarıyla, güneşin hayat verici ve cezalandırıcı gücü Mısır uygarlığında bir liderin sahip olması gerektiğine inanılan karizma ile ortaklık taşır.

Antik Yunan Kültüründe Aslan Sembolü

MÖ 750 ve 150 yılları arasında tarihlenen Antik Yunan döneminin felsefi geçmişi ve inanç sistemi dünya tarihinde önemli bir yere sahiptir. Küçük Asya (Anadolu) ve eski Avrupa'nın kesişim noktasında konumlanan bu dönemde demokrasi, devlet ve meclis kavramlarının temellerinin atılmıştır. Aristo, Eflatun, Sokrates vb. filozofların eserleri, sonrasında oluşan yönetim şekillerini de etkilemiş; Roma, İtalya ve İngiltere gibi büyük krallıklara bir kaynak oluşturmuştur. Yunan mitolojisinin önemli öğelerinden biri olan *sfenks* ise; "kadın yüzlü ve göğüslü, aslan ayak ve kuyruklu, dişi bir canavar" olarak geçer (Erhat, 1972: 355). Bu dişi canavar kimi zaman yarı yılan, yarı kadın Ekhidna ile Geryoneus'un köpeği, kimi zaman da Ekhidna ile yüz ejderha başlı ve yüz kollu Typhon'un kızı olarak betimlenmiştir (Agizza, 2001: 368).

Antik Yunan'ın mitolojik anlatı geleneğinin yanı sıra sanat alanında mimarisi, heykelleri, rölyefleri ve vazo üstü figür süslemeleri Batı kültürünün ve inanışlarının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Geometrik, Arkaik, Klasik ve Helenistik döneme ayrılan tüm periyotlarda hayvan betimlemeleri ve dolayısıyla aslan sembolizmi kendine sık sık yer bulmuştur. Antik Yunan mitolojisinde aslan; gücü, asilliği ve korkuya bağlı saygınlığı temsil eden özellikleriyle saray üyelerinin koruyucusu, yardımcısı ve yol göstericisi ve hatta 'mezar bekçisi' olmuştur. Dönemin geçerli inanışında Ekhidna ile Orthos'un çiftleşmesinden ortaya çıkan bu kanatlı varlıklar; şehirlerin, sarayların ve önemli kişiliklerin koruyucusu olarak görev yapmışlardır. Bu varlıklar Mısır sfenkslerinde olduğu gibi şehirlerin girişinde konumlandırılmış; ziyaretçilere cevabı zor soru ve bilmeceler sorarak onları tuzağına düşürmeleriyle ünlü olmuşlardır.

MÖ. 600'lere dayanan tarihçesi ile Antik Yunan kültürünün önemli tapınaklarından biri olan Apollon ve çevresinde aslan figürleri yoğun olarak kullanılmıştır. Apollon tapınağı Aydın'ın Didim yani eski adıyla 'Didyma' ilçesinde bulunan bir kutsal kehanet merkezidir. Bu bölgede aslan sembolizmi taş kabartmalar, rölyefler ve heykellerde kendine yer edinmiştir. Mitlerde tanrıların koruyuculuğunu temsil eden aslan, burada da tapınağın güvenliğini sağlar konumdadır. Google Arts & Culture'den edinilen bilgiye göre; *Şekil 6'da* yer alan ve yaklaşık 2500 yıl öncesine dayandığı belirlenen aslan heykeli, Atina'nın kırsal alanındaki bir mezarlıkta bulunmuştur. 1360 kg ağırlığındaki mermerden üretilen bu aslanın, yapım süresinin 1 yıl sürdüğü ve birkaç usta ve çırağın iş birliği ile üretildiği tahmin edilmektedir. Sanatçıların hiçbirinin gerçek bir aslan ile karşılaşmadığı tahmin edilen bu heykelin kalça kısmında bir inekten

faaydalanıldığı, bir keçinin omurga sistemini referans alındığı ve köpeğin patilerini de aslanın pençesi ile birleştirdikleri söylenmektedir (URL 18). Koruma göreviyle yükümlü olan aslan figürü, davetsiz bir misafire kükreyerek saldırmaya hazır bir duruşla betimlenmiştir.

Şekil 5. (URL 5) Apollon Tapınağındaki Kanatlı Aslan Figürleri, (M.Ö.600)

Şekil 6. (URL 6) Yunan Aslanı, (M.Ö. 478 civarı)

Antik Yunan kültüründe aslan sembolizminin dişil kullanımında karşımıza Yunan ve Hitit mitolojisinin ortak tanrıçalarından biri olan “Kibele” çıkmaktadır. Kibele, birçok farklı görsele yanında iki yardımcı aslan ile tasvir edilmektedir (Şekil 7-8). Yunan mitolojisine göre aslı tanrıça olmayan Kibele, *çift cinsiyetli olduğu için iki cinsi de etkisi altına alabilecek bir cazibeye sahiptir*. Zeus’un rüyasında gördüğü ve kendisine hâkim olamayacak kadar etkilendiği bir varlıktır. Rüyası gerçeğe döndüğünde Zeus onu öldürmek ister. Fakat Afrodit bu kadar güzel bir varlığın öldürülmesine engel olur. Sonunda onu hadım etmeyi erkeklik organını kesmeyi teklif eder. Kesilen penisin düştüğü yerde bir badem ağacı meydana gelir. Bu mitte aslan ile temsil edilen güçlü kadın figürünün tehditkâr nitelikleri, dönemin tanrısal güç algısına eklenen erkil yapıyı ve cinsiyetler üzerinden gerçekleştirilen ataerkil görev dağılımlarını temel hatlarıyla özetler gibidir. Benzer şekilde aslanın kutsiyet ile ilişkilendirildiği Antik Yunan sikkelerinde de rastlanmaktadır (Şekil 9). Bu sikkelerden birinde ‘bilinen ilk bi-seksüel tanrı’ olarak tanımlanan güneş tanrısı Apollon’u gökkuşağı veya güneş halesiyle benzerlikler taşıyan arabasında 3 aslanın koruduğu görülür. Arabanın tekerlerinin her iki yanında birer boğa başı bulunmaktadır. Bu betimlemede aslan; güneşi, göğü ve dolayısıyla tanrısallığı, boğa ise; toprağı, yeryüzünü yani insanı sembolize etmektedir. Bu anlatımlardan yola çıkarak Antik Yunan düşüncesinde aslanın daha çok dişil gücü nitelemeye başladığını ve bu göksel/soyut gücün karşısına boğa/eril/insani bir güç konularak güçlerin kutuplaştırıldığını ve aslan ile boğa sembolizminin üstünlük kurmaya dayanan bir bağlantıyla kurgulandığını söylemek mümkündür.

Şekil 7-8.(URL 7-8) Kil ve taştan yapılan farklı Kibe tavsirleri

Şekil 9.(URL 9) Apollon ve 3 Aslan

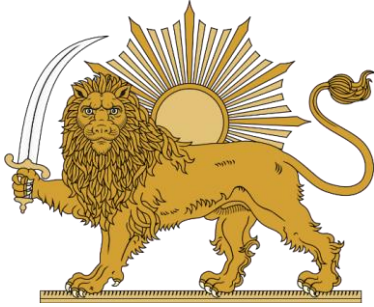
Antik Yunan ideolojisinin 15. yüzyılda yeniden dirilişe geçtiği Rönesans döneminde dini öğretilerin yayılmasını kolaylaştırmak için görsel anlatıya sıklıkla başvurulmuştur. Örnek olarak sanatçı Jacobelle De Fiario'nun duvar resmi olan "Aziz Mark'ın Aslanı" isimli eserdir. Hristiyan aleminin etkili din adamlarından biri olan Evanjelist Mark ve onun vaazlarının, kanatlı bir aslanın koruyuculuğunda tasvir edilmiştir. Azizin öğretilerinin ve Hristiyanlığının gücünün antikiteye dayanan aslan ile ilişkilendirildiği bu resim Rönesans döneminde üç boyutlu olarak hem rölyeflerde hem de iki boyutlu düzlemlerde birçok kez uygulanmıştır. Dolayısıyla Aziz Mark'ın kanatlı aslanı Evanjelist Markos'u temsil eden bir semboldür. Venedik'teki San Marco Bazilikası'nda bir kabartma olarak benzer şekilde bir İncil tutan bu aslanı, Venedik şehrinin ve eski Venedik Cumhuriyeti'nin sembolü olarak şehrin birçok yerinde görmek mümkündür. Bu figür günümüzde Venedik Film Festivali'ndeki en yüksek ödül olan "Altın Aslan" heykelciğinde ve Assicurazioni Generali isimli sigorta şirketinin logosunda da kullanılmaktadır.

İslamiyet'te Aslan Sembolü

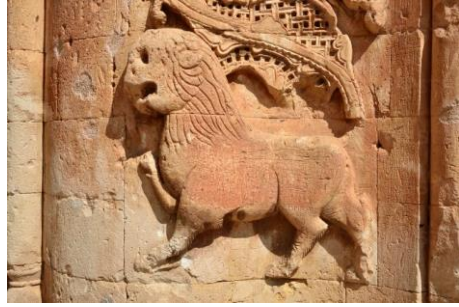
İslamiyet'in tasviri ve sanatı reddettiği anlayışının aksine; çoğu İslami kökenli toplumda görsel anlatıların kullanıldığı ve İslam'ın yaygınlaşmasında bu görsellerden faydalandığı bilinmektedir. İslami gelenek hoşgörü ve tevazu dinidir, bu vizyona sahip bir inanışta insan üretkenliğini ve yaratıcılığını engelleyecek bir sınırlamanın bulunamayacağı kabul edilmektedir. "Farsça'da aslan manasındaki şîr (شیر) ve güneş manasındaki hûrşîd (ی د خورش) kelimelerinden meydana gelen Şîr ü Hûrşîd (ی د خورش و شیر) terkiibi, bir gök cismi olan güneşin yanı sıra aslan burcu anlamıyla şîri sipihr (سپهر شیر) ve şîri gerdûn (گردون شیر) aslan burcunda olması itibariyle güneş anlamıyla şîr suvâr (سوار شیر) tabirleri ışığında da tam anlamıyla semavi bir birleşime işaret etmektedir. Güneş ve aslan anlamında Mihr ü Şîr (شیر و مهر) şeklinde de ifade edilmiş bu terkiibi oluşturan güneş ve aslan kelimelerinin Arapça karşılıkları şems (شمس) ve esed (اسد) ile yine aslan anlamında kullanılan haydar kelimeleri de Şîr ü Hûrşîd tasvirinin kökeni ve muhtevası açısından önem arz etmektedir. Sanat

eserlerindeki tasvirlerde genellikle profilden verilmiş bir aslan ve onun üzerinden yükselen bir daire içerisindeki insan sureti şeklinde olup, dairenin çevresinden etrafa yayılan çizgiler güneş ışınlarını temsil etmektedir” (Şen, Gürpınar, 2019: 995). Fars edebiyatında aslan, güç, yücelik, büyüklük ve egemenlik simgesi olarak güneşin yeryüzünde temsilcisi olarak yer almaktadır. “Rivayetlerin genel olarak değerlendirilmesiyle güneş tanrının, aslanda güç ve iktidarın sembolü olan hükümdarlarla özdeşleştirilip aralarında ayrılmaz ilişkiler kurulan varlıklar olarak bilinmektedirler.” (Cengiz, 2016: 48). Safevi’ler ve daha sonra Kaçarlar güneş-aslan motifli bayrak kullanmışlar ve bu yolla bünyelerinde iki önemli kimliği birleştirmişlerdir. Safevi döneminde aslan ve güneş, toplumun iki direği olan devleti ve İslam dinini temsil etmiştir. Kaçar döneminde ulusal bir amblem haline gelen bu motif 19. yüzyılda milliyetçi bir yorum kazanmıştır.

Benzer şekilde güneş motifi İran’ın efsanevi hükümdarlarından Cemşid’i temsil ederken aslan motifi de Şii dünyası için ayrı bir önem arz eden Hz. Ali’yi temsil etmiştir. MS 7. yüzyılda İslam dinini kabul ettikten sonra İran’ın kültürel motiflerinde köklü bir değişim olsa da aslan 1979 İslam devrimine kadar İran’ın bayrağında yer almıştır (Şekil 10). Türkiye sınırları içinde ise Ağrı ili tarafında bulunan İshak Paşa Sarayında aslan sembolizmi içeren, kabartmalar yapılmıştır. Sarayın haremünün ana kapısının kolon işlemleri olarak tasarlanan bu formlar, haremün sahibini yani paşanın kendisini ayakta karşılar vaziyettedirler (Şekil 11). Dolayısıyla İslamiyet’te aslana atfedilen kutsiyet astrolojik bir bilgiye dayandırılmıştır. Bu düşüncede aslan figürünün yırtıcı bir hayvan olmasının ötesinde göksel bir bağlantıyla güneşin yeryüzündeki temsili olarak görülmesi dikkati çekmektedir.

Şekil 10. (URL 10) Eski İran Bayrağı-Güneş ve Aslan sembolü (15-20. yüzyıl arası)

Şekil 11. (URL 11) İshak Paşa Sarayındaki Aslan Kabartması (1784)

Türk Kültüründe Aslan Sembolü

Başlangıçta Şamanizm gibi eşitlikçi ve natüralist bir inancı benimseyen Türkler, Şamanist inanç doğrultusunda hayvanların ve doğanın kutsiyeti olmak üzere; kurttan türeme, ağaç kovuğundan doğma gibi efsaneler ile var-oluş mitoslarını oluşturmuşlardır. Hayvan üslubunun Türk kültürel üretimlerinde kullanımı, yalnızca çini, kabartma, minyatür vb.

ürünlerde değil; aynı zamanda sözlü anlatılarına da yansır hale gelmiştir. Araştırmacı Ş. Öztürk'ün 2019'daki eserinde, hayvan tasvirlerinin Türk toplumundaki oluşumunu şu sözlerle açıklamıştır; "Türklerin kullandığı hayvan sembolleri başlangıçta Gök Tanrı dini ve Türk töreleriyle ilgiliyken, sonradan çeşitli yollarla benimsemiş oldukları Hıristiyanlık, Budizm, Manihaizm gibi dinlerle ilgilidir". Çoruhlu ise araştırmamızın ana teması olan aslan sembolizmi ile ilgili olarak; Türklerdeki alplik sembolünün, Budizm ve Manihaizm'deki hükümdarlara verilen ön adlar ve unvanlar ile uyum gösterdiğini dile getirmiştir. Yine Çoruhlu'ya göre aslan, mücadele sahnelerinde gök unsuruna uygun olarak zafer kazanan konumdadır. Düalist inancın getirisi olan iyi-kötü, aydınlık-karanlık gibi kavram ikililerinde olumlu tarafa karşılık gelmiştir. Bundan ötürü birçok hayvan için geçerli olduğu gibi aslanda savaş zafer, iyinin kötüyü yenmesi, kuvvet ve kudret sembolü halindedir. Bunun dışında Çoruhlu 1995 tarihli eserinde İslamiyet'ten önceki Türk kozmogoni mitolojisinde önemli bir yere sahip 'dört yön' tasavvurunun batı yönü sembolü için hem kaplan hem de aslan sembolünün kullanıldığını dile getirmiştir. Aynı zamanda 12 Hayvanlı Türk Takvimi'nde yıl sembolü olan kaplanın yerine de aslanın kullanılma ihtimali olduğunu söylemiştir (Çoruhlu, 1995: 115). Bu çok yönlü kullanımına rağmen aslan değişmeksizin; güç, kuvvet, hâkimiyet, hükümlanlık ve hükümdarlıkla ilişkilendirilmiştir. Kimi zaman bir hükümdarın bizzat kendini kimi zaman da unvanını ve yetkinliğini işaret etmiştir.

Türk halklarının manevi aleminde, dini tasavvurlarında, Güneş ve Ay kültlerinin ayrıca yeri vardır. Kült sayılan Güneş ve Ay kültleri birçok sanat örneğinde yaygın olarak görülmektedir: Dini inançlarda yaygın mevzulardan biri de totemler olmuştur. Ayı yüzlü kadın, hayvan başlı erkek, saksı heykelcikleri, altın ve gümüş kap örnekleri üzerindeki insan yüzlü öküzün, koyun ve keçilerin kanatlı resimleri, zoomorfik kap örnekleri, hayvan figürleri esasen totemizmle ilgilidir. Türk halklarının manevi dünyasından, efsane ve destanlarından doğan mitolojik mevzular, bazı sanat eserlerinde yaygın şekilde ifade edilmiştir. Kanatlı ve boynuzlu aslan grifonu, öküz, karşılıklı kartal figürleri, karşılıklı geyik ve keçi suretleri sanat eserlerinde tasvir olunmuş, mitolojik suretler olmuşlardır." (akt.: Şen ve Gürpınar, 2019: 986)

Türklerde, hayvan ve doğaya kutsiyet verme eğilimleri, koloni içi anlatı türleri ile çeşitlenmiştir. Aslan figürü Budizm'le birlikte görülmeye başlanmış ve Budizm'de Aslan, tanrı sembolü ve hükümdarın oturduğu tahtı simgelemiştir. Aslan 'zafer kazanan, iyilik getiren ve aydınlık veren' bir hayvan olarak kabul edilmiş; Türklerde uzun saçın yaygın olması, aslanın yiğitlik ve kudret simgesi olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Tekin'in aktarmasına göre, Şâh İsmail Hatâî'nin "mi'râc" isimli şiirinin en önemli karakterlerinden biri "aslan"dır. Mi'râc minyatürlerinde aslan tasvirine ilk defa Safevi döneminde rastlanılır. 16. yy.'da nakkaşlar tarafından uygulanan bu görsellerde Hz. Muhammed elinde mühür taşıırken; Dehlevî'nin Hamse'sinde, Nişâburî'nin Kısas'ül Enbiya'sında, Cafer Sadıkî'nin Falnâme eserinde mührü üst köşede duran aslan figürüne uzatırken gösterilmiştir. Hz. Ali'nin aslan anlamına gelen "Haydar" ve Allah'ın güçlü aslanı anlamına gelen "Esedullahi'l Galib" lakapları vardır" (Tekin, 2012: 103). "Hun Dönemine ait ve kurganlardan çıkarılarak günümüze kadar ulaşan pek çok

eserde aslan figürü yer almaktadır. Bununla beraber üzerinde aslan figürlerinin bulunduğu en önemli eserler: Esik Kurganı'ndan çıkarılan; "Altın Elbiseli Adam" ve Pazırık kurganından çıkarılan; "Pazırık Halısı"dır" (Öztürk, 2019: 20). Hunlarda zengin bir çeşitlilikle at, geyik ve aslan motiflerinin kullanıldığı kayıtlara geçmiştir. Bir başka halı üzeri aslan uygulaması da Kök Türklerde bulunmuştur. Tong Yabgu Kağan döneminde basılan paralarda paranın ön yüzünde hükümdarın portresi, arka tarafında astrolojide aslan burcunun sembolü olarak da kullanılan minimal bir aslan motifi kullanılmıştır. Uygur Türklerinde hükümdarlar unvanlarının tamamlayıcısı olarak aslan kelimesini kullanmış, "Arslan Han Uygurları" tabiri Çin kaynaklarında geçmiştir. Eski Türkçede "yalnguk" insan demektir. Uygur yazılarında, "yalngukların arslanı iligler", yani "insanoğlunun aslanı, hakanlardır", bilgisi kayıtlarda bulunmuştur" (Ögel, 1995: 137). Benzer şekilde Çin kaynaklarında Doğu Türkistan'da Kuça hükümdarının aslan şeklinde bir taht üzerinde oturduğu ve bu sebeple hükümdarın kendisine "Arslan Hükümdar", halkın da hükümdarına "Arslan Han" dediklerini kaydedilmiştir (Eberhard, 1942: 133). Türk mitolojisinde önemli bir kaynakça olan Dede Korkut hikayelerinde de aslan tasviri sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. "Dede Korkut hikayelerinde geçen "amit soyunun aslanı", "erenlerin aslanı" tasvirleri Kazan Han'la eş tutularak, liderlik, güç, adalet, cesaret gibi özelliklere işaret etmiştir. Bunun yanı sıra Kanlı Koca oğlu Kanturalı boyunun anlatımında; "Ya kara buğranın göğsü altında kalayım ya boğanın boynuzunda ilişip kalayım ya kağan aslanın kınağında didileyim" anlatımı yer almaktadır" (Gökyay, 2000: 137). İslam'ın Türk topluluklarında yaygın bir inanç haline gelmesinden sonra tasvir yollarında daha çok minyatür ve çini gibi sanat türleri kullanılmıştır. Aslan sembolizmi kendine minyatür alanında da sıkça yer bulmuştur. Türk ve İran mesnevilerinde işlenen; ilk defa 10. yy.'da Firdevsi'nin Şehname'sinde sonra 12. yy.'da Nizâmî-i Gencevi'nin kaleme aldığı Hüsrev ü Şirin (bilinen adı ile Ferhat ve Şirin) için yapılan süslemelerde de aslan sembolizmine rastlanılmaktadır. Eserde Sâsânî Hükümdarı Hüsrev-i Pervîz ile Ermeni prensesi Şîrîn'in aşk hikâyesi anlatılmaktadır. Güçlü aşk duygularının aktarıldığı bu aşk romanı daha sonra benzerlerinin yazılacağı bir edebî tür oluşturmuştur (Pehlivan, 2016: 26). Anlatının bir bölümünde Hüsrev'in zırhsız ve kılıcsız bir şekilde aslan ile kapıştığı, tek yumruğu ile onu alt edecek kudrete sahip olduğu minyatürler ile anlatılmaktadır.

Şekil 12. (URL 12) Hüsrev'in aslanı yumruğuyla alt edişi

Orta Çağ Anadolu'sunda özellikle Selçuklu Dönemi eserlerinde ay, güneş, gezegen ve yıldızlar önemli bir yer tutmuş, güneş ve aydınlık simgesi olan aslan birçok sanat ve mimari eserde bol miktarda kullanılan motiflerden olmuştur (Alp, 2009: 43). İslam'ın kabulünden sonra minyatür sanatının yaygınlaşması ile tasvirlerde azalma olmuştur. Fakat az da olsa kullanılan aslan figürlerinin adalet, barış, huzur ve mutluluğu çağrıştırdığı bilinmektedir. Türk toplumunda güneş hayat veren, ışık tutan ve dünyadaki yaşamın en büyük unsurlarından biri olarak sayılırken aslanın güneşin yeryüzündeki yansıması olarak kabul görmesi dikkati çekmektedir. Sözlü kültürde sıkça iyiliğin, kötülüğü yenmesi temasında işlenen aslan motifi adaletin, kudretin, cesaretin ve buna sahip olması beklenen toplum liderlerinin sembolü olmuştur. Çoruhlu'nun 1995 tarihli kaynağında bulunan İznik çinisi üzerine nakşedilen bu figürde aslan, güneş ile bir konumda görülmektedir (Şekil 13). Kafasının etrafında bulunan yeleleri güneş ışıkları ile iç içe girmekte toprağa güç ve bereket kazandırdığına işaret edilmiştir.

Şekil 13. İznik Çini Süslemesi (Çoruhlu, 1995: 221)

Aslan Sembolünün Kullanıldığı Güncel Logo Örnekleri Peugeot (1810-2022)

1826'da fotoğrafın icadından sonra dijitalleşmeye başlayan sanat alanında iletişim ve yeni medya ürünlerinin kullanılması, sanatçılar tarafından sık sık tercih konusu olmuştur. Dreher'in 2020 tarihli araştırmasına göre, metin ve yazılım oluşturmak için bilgisayarın ilk kez kullanılması, grafiksel ürünler için bilgisayarların kullanılmasıyla aynı aralıkta gerçekleşmiştir. Aynı kaynağa göre 1960 yılında Roland K. Fuchshuber, Avrupa Bilimsel Bilgi İşleme Merkezi'nin (CETIS) kurucu komisyonunun bir üyesi oldu. Brüksel ve İsviçre'deki Euratom'da (Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu) Fuchshuber, Elektronik Ortaklar A.Ş (EAI) tarafından kurulan PACE analog bilgisayarlarla ilk dijital grafik ürünlerini ortaya çıkarmaya başladı (Dreher, 2020: 90). Kronolojik olarak aslanın

logolardaki güncel kullanımına dair verilebilecek ilk örnek, 19. yüzyılın başlarındaki endüstri devrimi sürecinde faaliyete geçen ve adını kurucusu Fransız Emille Peugeot'dan alan *Peugeot* firmasına aittir. 1850'li yıllara dayanan geçmişi ile Peugeot logosu, 'dünyanın en eski otomobil amblemi' olma özelliğine sahiptir. Bu özelliği sayesinde Peugeot'nun logosu değişen tasarım anlayışlarının serüvenini de üzerinde barındırmaktadır. Logonun estetiği şirketin kurulduğu 1810 yılından bugüne dek çeşitli dönüşümler geçirse de logoda aslan sembolünün kullanımı sabit kalmıştır (Şekil 12).

Kurumun doğduğu topraklar olan İskoçya ve Fransa bölgesinde aslan, yaygın olarak kullanılan bir hanedanlık sembolüdür. Bu yönü ile toplum içerisinde yerleşik olarak gücü, sadakati, cesareti ve heybeti temsil eden tarihsel bir kökeni vardır. Aynı zamanda markanın kurucusu olan ailenin geldiği komünün sembolü de aslandır. Tarihsel kökenin yanı sıra çeliğe dayanan teknolojik bir ürün sunmaları nedeniyle aile tarafından uygun

görülen aslan sembolü, ilk ürünlerinden biri olan bıçaklarında testere dişlerinin sertliğini, bıçağın aslanın omurgası gibi esnek oluşunu yansıtmak amacıyla kullanılmıştır. Aslanın keskin dişleri ile markanın çelik ürünlerinin gücü ve dayanıklılığı özdeş tutulmuştur. 1890 yılından itibaren otomobil üretimine başlayan markanın sahipleri, bir takı ustasına sipariş ettikleri logoyu resimsel bir anlayışla kullanmaya devam ederken, araçların mühendislik olarak dengeli, sağlam, güvenilir olduğu imajını sürdürmeyi hedeflemiştir. 1936 yılına kadar süregelen tüm versiyonlarda ok, hedefe dönük ve faaliyette olmayı temsil eden niteliği ile aslan kullanılmaya devam edilmiştir.

Tarihsel dönüşüm sürecinde tek başına kullanılan görsele Peugeot yazısının eklenmesinin yanı sıra; yüzü sola dönük olan aslan sembolünün kısa bir dönem sağa dönük olarak kullanılması ve 1930'lu yıllardan itibaren çeşitli periyodlarla arma estetiğine yakın bir şekil kazanması dikkat çekicidir. Kimi zaman şahlanmış kimi zaman ise dört ayağının üzerinde betimlenmiş aslan

Şekil 14.(URL 13) Geçmişten günümüze Peugeot logo tasarımları (1810-2021)

figüründe büyük renk değişiklikleri yapılmazken çoğunlukla mavi ve siyah üzerinde yoğunlaşmıştır. 1960'lı yıllarda sadece başının kullanıldığı versiyonunda sert bir karakterle vurgulanan aslanın 1976 yılından itibaren detaylarından arındırılarak daha önceki versiyonlarına yakınlaştığı görülmektedir. 2000'li yıllarda metalik bir doku ile ışık-gölge kazandırılan şahlanmış aslan figürü yine hareket halindeki bir aslanın hızını ve heybetini teknolojik bir vurguyla anımsatmaktadır. Tarihsel köklerine geri dönerek 2021'de değişim geçiren aslan 60'lı yıllardaki sert mizacını yansıtan portresi ile yeniden sahneye çıkmıştır.

Metro Goldwyn Mayer Stüdyoları (1916-2022)

Aslan sembolünün 20. yüzyıldan bu yana logolardaki kullanımına dair verilebilecek diğer örnek; 1916 çıkışlı, Amerikan yapım şirketi Metro Goldwyn Mayer'dir. Kısaltılmış ismi ile "MGM Studios" olarak bilinen bu şirket, 20. yüzyıldan bu yana gişe rekorları kıran çoğu filmin yapımcılığını üstlenmiştir. 2. Dünya savaşına kadar olan dönemde en önemli film yapım şirketi konuma gelmiş, sektördeki konumunu rakamlar ve belgeler ile de kanıtlamıştır. Başlangıcından bu yana büyük prodüksiyonları ve ayırdığı geniş bütçesiyle izleyicilerine unutulmaz bir görsel şölen yaratan ve tarihte izler bırakan filmlerin altında imzası bulunan bir firma olmuştur. Kronolojik olarak Oz Büyücüsü, Hamlet, Singin'in the Rain, James Bond serisi, Rocky, Hobbit serisi ve daha nicesinin yayın ve yapımında rol üstlenen bu şirket, ABD tarihinin en çok hasılat yapan firmalarından biri olma özelliğine sahiptir. Küresel anlamda büyük başarılar elde eden bu

kuruluşun ismi herkes tarafından hatırlanmasa da "altın işlemeli çerçeve içinde kükreyen aslan" görseli dünya çapındaki çoğu izleyici tarafından "ikonik" bir görüntü olarak tanımlanabilmektedir. Görsel iletişimin gücünü örnekleyen bu durum "türdeşlerinden ayrılmak, daha çok göz önünde olmak ve hatırlanmak" amaçlarını logo üzerinden ortaya koymaktadır. Orijinal aslan görünümü 1916'da Goldwyn Pictures Corporation (şirketin ilk ismi) için reklam yöneticisi Howard Dietz tarafından yaratılmıştır. Dietz, kendi okulu olan Columbia Üniversitesi'ne bir teşekkür anlamında, onların atletik takımlarının adı The Lions'tan ilham alarak logoda aslanı kullanmıştır. Art-Deco tarzında bir çerçeve sistemi ile tasarlanan bu animatik logo, zaman içerisinde

Şekil 15.(URL 14) Geçmişten günümüze MGM Stüdyolarının logo tasarımı (1916 -2021).

güncellenerek MGM içinde yerini bulmuştur. Başta, bir sirk gösterisinde halkanın içindeki vahşi aslanı anımsatan bu görsel, firmanın gücünün aslanı bile ehlileştirip, kendi kontrolü altına alabileceğini bize gösterir gibidir. Şekil 13'te her aşamasında görüldüğü üzere, verilmek istenen ana mesaj ise hala aynıdır; sektörde öncülük, liderlik ve güçtür.

Premier League (1992-2022)

1992 yılında İngiltere Premier League logosu için kullanılmaya başlanan aslan sembolü, ilk kullanımından günümüze gelene dek iki önemli değişimden geçmiş ve kurumsal kimlik giderek 3 boyutlu bir görünüme kavuşmuştur. Premier League'in sembolü olarak aslanın seçilmesi İngiliz bayrağına ve kraliyet ailesine olan bağlılıkla yakından ilişkilidir. 1992'deki ilk versiyonunda pençesinin altında İngiltere bayrağında olduğu gibi kırmızı-beyaz bir topla betimlenen mavi aslan figürü başının üzerindeki taç ile de hanedanlığa işaret etmektedir. Bu versiyonunda yazı ile birlikte aslan figürünün oturtulduğu yeşil zemin, futbol sahasına yapılan bir göndermedir (Şekil 14).

2007'de yeniden ele alınan logoda hanedanlık renkleri ve taç sabit kalırken aslanın yüzünün seyirciye dönmesi dikkat çekicidir. Geometrik bir ışık ve gölge kullanımı ile boyut kazandırılan ve ifadesi güçlendirilen bu versiyonda aslan görselinin yanı sıra yazı karakteri de yeniden ele alınarak orantısı değiştirilmiştir. 2011 yılında tanıtılan güncel versiyonunda giderek minimal hale gelen aslan figürü birçok detaydan arındırılmıştır. Bu yalınlaştırma ve soyutlama sürecinde kırmızı ve mavi rengin birleşimi olan mor renge geçilmiş ve top tasarımdan kaldırılmıştır. Modern versiyonunda yüzü yine seyirciye dönük olan aslan, sadece kafasıyla / büst olarak ele alınırken kraliyet ailesine gönderme yapan taç korunmuştur. Devlet yapılarının kurulduğu günden bu yana liderleri ve asilliği temsil eden aslan, modern çağda bedensel rekabetin aktif olduğu futbol sektöründe İngiltere'nin zirvede, tek ve güçlü olma iddiasını yansıtmaktadır.

ING Group (1991-2022)

Aslan sembolünün kullanıldığı diğer bir logo örneği tescili 1991'e tarihlenen ING Group'tur. Amsterdam merkezli çok uluslu bankacılık ve finansal hizmetler şirketi olan ING, birkaç şirketin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Mevcut ING logosunda yer alan aslan sembolü, başta 1881 yılında kurulan Rijks Post Spaarbank olmak üzere kurumsal yapıya temel teşkil eden şirketlerin armalarında kullandığı çift taraflı aslan figürlerini referans

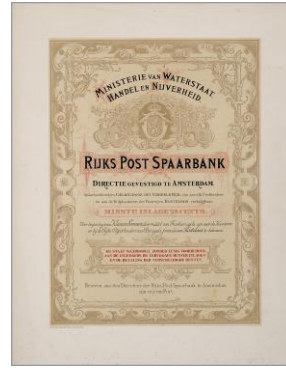

Şekil 16. (URL 15) Geçmişten günümüze Premier Lig'in logo tasarımı (1992-2022).

almıştır (Şekil 15). Aslanın Hollanda devletinin sembolü olduğu düşünüldüğünde ING'nin Hollanda köklerini hatırlatan bu detayı güncel logosuna taşıması bilinçli bir karardır.

Güncel logoda aslan Mısır sfenkslerinin bir benzeri olarak oturur biçimde fakat armadan uzaklaştırılarak daha çağdaş bir dille resmedilmiştir. Logo tasarım sürecinde aslan figürünün ilk olarak saldırgan ve kükrer bir halde betimlenmiş fakat daha sonrasında müşterilerine güven ve refah mesajını daha doğru bir dille vereceği düşünülerek sakin, yaşlı ve asil bir oturuşa sahip aslan figüründe karar kılınmıştır. Logodaki renk seçimi de ülkenin tarihsel kökleriyle yakından bağlantılıdır. Turuncu renk Hollanda kraliyet ailesinin şatosunun çatısında da kullanılan Hollanda'nın resmi rengidir. Bu turuncu tonu bankanın altyapısında taşıdığı resmiyetin yanında Hollanda halkının aslana duyduğu sempati ile birleştirilmiştir.

Dolayısıyla ING logosunda kullanılan aslan diğer örneklerde olduğu gibi; gücü, cesareti ve otoriteyi sembolize ederken otorite ile sakinlik / asalet kavramları arasında bir ilişki kurulmuştur. ING kurumsal kimliğinde bu tarihsel kökenleri ve resmiyeti barındırırken yıllar içerisinde aslan figürünün karikatürize öğelerle birleştirildiği çeşitli reklam kampanyaları yürütmüştür (Şekil 16). Logoda oturur şekilde betimlenen aslanın toplumsal beklentiler göz önünde bulundurularak çeşitli versiyonlarla sunulması stratejik bir karardır. Bu reklam faaliyetlerinde aslan kimi zaman bir çizgi karakter kimi zaman ise kostümlü olarak toplumun sempati duygularına hitap etmiştir. Bu yolla daha aslan sembolünün genç, aktif ve çağdaş bir dille hayatın içerisindeki varlığını sürdürmesini sağlayan ING Bank, görsel kimliğin birleştirici unsuru olarak turuncu rengi kullanmıştır.

Şekil 17. (URL 16) Rijkspostspaarbank'ın tasarruf hesap cüzdanları için reklamı (19. YY)

Hoofdsponsor van Oranje

Şekil 18. (URL 17) Avrupa Kupası kutlamaları için basın ilanı, 2010

Sonuç

Bu çalışmayla; tarihsel süreç içerisinde mağara duvarlarına işlenen, tapınaklarda resmedilen, kutsal mabetlere, şehir girişlerine heykelleri yerleştirilen, devlet kavramının güçlenmesine paralel olarak sikke ve bayrak ve armalarda kullanılan ve ticari sistemle birlikte güncel logolarda karşımıza çıkan aslan sembolü hem sözel hem görsel kültürde; tanrısallığın, gücün, cesaretin, liderliğin, egemenliğin ve asilliğin temsili olarak öne çıkmıştır. İçerdiği bu imlerden dolayı aslan; mağara duvarlarına yapılan ilk resimlerden, sarayların girişlerindeki rölyeflere, hükümdarların tahtlarının ayak işlemelerinden, önemli savaşçıların armalarına hatta Orta çağda üretilen bozuk paraların yüzeylerine kadar kendine yer edinmiş; toplumun gücünün, köklülüğünün ve kudretinin simgesi olmuştur. Aslan sembolüne atfedilen üstünlük değişen inanç sistemleri ve ideolojik konumlanmalara paralel olarak farklı nitelikleriyle öne çıkmıştır. Lider figürleri tarafından benimsenen aslan sembolü, el değiştiren egemenlik ilişkileriyle paralel olarak firavunlar, firavunların yerini alan krallar, kraliyet aileleri, şövalyeler, devletler ve devamında ticari markalarca benzeri şekilde üstünlük ve güç göstergesi olarak kullanmıştır. Dolayısıyla güç, asillik, iktidar kavramlarının temsili olan aslan figürü, toplumsallığın başlangıcından itibaren varlık göstermiştir.

İçinde olduğu koloniye liderlik eden ve koloninin doğal alanını başarıyla koruyan aslan türünün yaşamı; örgütlenerken devlet yapılarına dönüşen toplumların da geleceğe dönük ortak hedefinin perçinlenmesi adına liderlik anlayışına ilham vermiştir. Varlığını geleceğe dönük olarak koruma iradesindeki uygarlıkların farklı kültürel yapılardan beslense de aslanı ortak bir sembol olarak kabul etmesinde bu motivasyonun rol oynadığını söylemek mümkündür. Koruyuculuk atfedilen aslan sembolünün mitlerde, kutsal mabetlerde, şehir girişlerinde, evlerin kapılarda, kralların tahtlarında kullanılması; yerleşilen toprağın korunma iradesinin bir temsilidir. Gücün tanrısallıktan soyutlanmasına paralel olarak aslan sembolü giderek dünyevi bir nitelik kazanmış olsa da kutsiyetten arındırılmış otoritelerini sürdürmek adına liderler tarafından kullanılmaya devam edilmiştir.

Devletlerin oluşumu ile günümüz anlamında resmiyet kazanan aslan sembolü sadece o topluluğun içindeki bireye bir güven, güç ve iç huzur mesajı vermesinin yanında, dışarıdaki bir topluluğa veya bireye "koru, endişe ve tedbir alma" duyguları uyandırma amacıyla kullanılmıştır. Liderler tarafından aslan sembolünün kullanımı; kendi toplumuna yönelik olduğu kadar dış ilişkilerdeki potansiyel tehdit ve düşmanlara karşı da bir korku oluşturmayı hedeflemektedir. Bu iki yönlü kullanım aslanın yalnızca pozitif yönlerini değil, aynı zamanda negatif taraflarını da içermektedir. Bir dış tehdidin, alternatif bir güce sahip düşmanın varlık kazanmasıyla sahneye boğa çıkmış ve aslanın tekil sunumunun yerine savaş içindeki anlatımları söz konusu hale gelmiştir. Boğa ile aslanın dövüşünü gösteren sikkeler Orta çağ ve öncesine kadar varlığını sürdürmüştür. Devletler

madeni paralarında aslanı olumlayan ya da olumsuzlayan motiflerle kullansa da ortak nokta olarak dışa dönük bir imaj/mesaj verecek şekilde gücün ve yönetim anlayışının sembolü olarak görmüşlerdir.

Aslan sembolünün ortak nokta olarak temsil ettiği güç ve otorite kavramlarının; kimi kültürlerde sakinlik ve asalet kavramları ile bir ilişkilendirilmesi dikkat çekicidir. Gücün kaynağına, lider bir kimlikten beklentinin ne olduğuna dair bir gösterge olarak, aslanın temsil ettiği liderlik anlayışı değişken olmuştur. Aslanın sürekli hareket halinde olmayan, gücünü gerektiği yerde ortaya koyan soğukkanlılığı; toplumlar tarafından cesaret ve liderlik karizması ile ilişkilendirilmiştir. Bir Orta çağ anlatısında aslan, gözleri açık olarak uyuduğu için her an tetikte ve dikkatli olmasıyla öne çıkarılmıştır. Saldırgan bir yapının aksine, sakince gözlemede kalan aslanın bu karizmatik varoluş biçimi, koruduğu coğrafyada hakimiyet sağlayacak bir liderin de sahip olması gereken nitelikler olarak değerli görülmüştür.

Aslan sembolizmi, içerdiği özelliklerden dolayı orta ve yakın çağda Batı'da özellikle kraliyet yaşamında hem armalarda hem saray içi süslemelerde kullanılmıştır. Gotik sanatın, Rönesans'ın ve grotesk tutumların ön planda olduğu dönemlerde de aslan sembolizmi, dramatik yapısı ve içgüdüsel özellikleri ile resimlerde "büyük bir korku kaynağı" veya "üstün bir güç unsuru" olarak değerlendirilmiştir. Batı uzantılı ekollerde aslan, "güneşin sembolü", "Tanrı'nın yeryüzündeki yansımalarından biri" olarak kabul görmüştür. Doğu uzantılı Budist mitolojide benzer şekilde aslan tanrıyı, hükümdarı veya hükümdarın tahtını temsil etmiştir. Antik Yunan'da aslanların koruyuculuğunda betimlenen Kibele ile bir hanedanlık armasında kullanılan aslan motifi benzeri bir mesaj içermekle birlikte farklı kültürlerin eril ve dişil niteliklere yüklediği anlamları da yansıtmaktadır. Aslanın doğal yaşam içerisindeki duruşunu gözlemleyen farklı toplumlar bir liderin veya güçlü bir kişinin sahip olması gereken tüm karakteristik öğeleri aslan ile ilişkilendirilmiştir. Bu bakış açıları görsel anlatıların yanı sıra efsanelerde, mitoslarda ve halk hikayelerindeki sözel kullanımlarıyla desteklenmiştir. Bu anlatılar, aslan sembolizminin toplumsal konumunu ve niteliklerini daha sabit ve net bir hale gelmesinde etkili olmuştur.

İnsanın görsel ve sözel dil yeteneği, türünün diğer canlılardan ayrışmasında ve kültürel bir birikim meydana getirmesinde önemli bir unsur olmuştur. Biyo-psiko-sosyal bir varlık olan bireylerin/toplumların soyut kavramları ve birden çok mesajı algılamasını kolaylaştıran semboller, çağlar içerisinde teknolojik ve toplumsal yapılar değişse de kullanılmaya devam edilmektedir. Algılar kişiden kişiye, toplumdan topluma farklılık gösterirken bir uzlaşmaya bağlı olan semboller aynı genetik kökene dayanan varlıkların ortak tanımlarının bir ürünüdür. Çeşitli sembolleri bir düşüncenin anahtarı olarak kullanan insanlar, dini, dili ve ırkı ne olursa olsun güçlü ortak imlerin çatısı altında birleşebilmektedir. Aslan sembolünün geçmişten bugüne kullanımını incelediğinde böylesi bir genel tavır ortaya çıkmaktadır.

Aslan sembolü, uzun soluklu yolculuğu nedeniyle çağların getirdiği yeni teknolojiler ve dönüşen görsel algılarla yakın bir ilişki içinde olmuştur. Bu faktörlere paralel paralel olarak farklılaşan tasarım anlayışları ve logo tasarım tarihinin estetik gelişimi aslan sembolü üzerinden gözlemlenmektedir. Dijitalleşen dünya içerisinde logolar, afişler, kurumsal kimlik çalışmaları, diziler, filmler, animasyonlar ve hatta oyunlarda kullanılan aslan sembolünün çağdaş tasarım anlayışlarına bağlı olarak değişim geçirdiğini ama temsil ettiği değerleri koruduğunu söylemek mümkündür. Çeşitli grafik ürünler ve logolarda kullanılan aslan sembolizmi, çıkış kaynağındaki anlamlar değişiklik göstermeksizin “güç” veya “korku” mesajlarını vermeye devam etmektedir. Anlam ilişkileri sabit kalırken hitap edilen topluma verilmek istenen mesajın çağdaşlığı veya tarihselliği bağlamında aslan sembolüne farklı imajlar kazandırılmıştır. Aslan sembolü özelinde yapılan bu araştırma ile grafik tasarımın sembollerle ve güncel grafik öğelerin tarihsel kökenleriyle yakın ilişkisi belirgin hale gelmiştir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Agizza, R. (2001). *Antik Yunan'da mitoloji masallar ve söylenceler: Olympos'tan Hades'e, Parnassos'tan Elysion Bahçeleri'ne savaşlarla dinselliğin iç içe geçtiği söylenceler evreni*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Alp, K.Ö. (2009). *Orta Asya'dan Anadolu'ya kültürel sembollere giriş*. İstanbul: Efil Yayınevi.
- Cengiz, A. (2016). Türk mitolojisindeki kozmik aslan figürü ve Bâkî divanındaki yansımaları. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 47-57.
- Çoruhlu, Y. (1995). *Türk sanatı'nda hayvan sembolizmi: Proto-Türk devrinden, MS 14. yüzyıla kadar efsanevi ve yırtıcı hayvanların sembolizmi üzerine bir deneme*. İstanbul: Seyran.
- Dessenne, A (1957). Le Sphinx, étude iconographique I: Des origines a la fin du second millénaire. *Revue des Etudes Anciennes*, 61(3-4), 438-443.
- Dreher, T. (2020). *History of computer art. Chapter VII: Games. VII. 1 computer and video games. IASLonline NetArt: Theory. Last published: Lulu. com*.
- Eberhard, W. (2010). Çin kaynaklarına göre Orta ve Garbî Asya halklarının medeniyeti. *Türkiyat Mecmuası*, 7, 125-191.
- Erhat, A. (1972). *Mitoloji sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gökyay, O. Ş. (2000). *Dedem Korkudun kitabı*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Gündüz, A. (2002). *Mezopotamya ve Eski Mısır: Bilim, teknoloji, toplumsal yapı ve kültür*. İstanbul: Büke Yayıncılık.
- Ögel, B. (2020). *Türk mitolojisi: Kaynakları ve açıklamaları ile destanlar*. Ankara: Altınordu Yayınları.
- Öztürk, Ş. (2019). Türk kültüründe aslan. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 18-39.
- Pehlivan, Ö. - Avcı, Ö. (2016). Nakkaşların gözünden Hüsrev ü Şîrîn. *V. Türkiye*

Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı-IV (Edebiyat-Felsefe), 25-54, İstanbul: İlmî Etüdler Derneği.

Şen, E. – Gürpınar, F. (2019). Farklı kültürlerde güneş sembolü. *Ulakbilge*, 43, 985-1008.

Tekin, B. B. (2012). Safevî dönemi 16. yüzyıl aslan tasvirli mi'râc minyatürleri: Şah İsmail Hatâî'nin yaklaşımı açısından bir değerlendirme. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (64), 97-114.

Elektronik Kaynaklar

URL 1: Giza'nın büyük sifenksi,

https://steemitimages.com/DQmVgTBYAgwevNDeFGBj1wjavv38SCLL413yZRCR5ESgzUZ/the_great_sphinx_1200.jpg (Erişim: 23.11.2021)

URL 2: Dendarah tapınağındaki bir rölyef, <http://yuliyakelidi.com/wp-content/uploads/2020/08/Храм-Хатхор-росписи-7.jpg> (Erişim:18.11.2021)

URL 3: Yıkım tanrıçası Sekhmet,

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8b/Tefnut.png> (Erişim: 23.12.2021)

URL 4: Yağmur tanrıçası Tefnet,

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/31/Sekhm-et.svg/532px-Sekhmet.svg.png> (Erişim: 03.12.2021)

URL 5: Apollon tapınağındaki kanatlı aslan figürleri,

<https://secure.diary.ru/userdir/1/3/9/7/1397139/60424887.jpg> (Erişim:13.11.2021)

URL 6: Yunan aslanı,

https://i0.wp.com/c1.staticflickr.com/5/4114/4822120823_6806715ee3_b.jpjpg (Erişim:15.11.2021)

URL 7: Kil ve taştan yapılan farklı Kibele tasvirleri,

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1d/Ankara_Muzeum_B19-36_whitebckgrd.jpg(Erişim: 01.12.2021)

URL 8: Kil ve taştan yapılan farklı Kibele tasvirleri,

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d5/Statuette_of_Cybele_LACMA_AC1992. (Erişim: 28.11.2021)

URL 9: Apollon ve 3 aslan,

https://etc.usf.edu/clipart/87400/87468/87468_apollo.html (Erişim: 17.11.2021)

URL 10: Eski İran bayrağı – güneş ve aslan sembolü,

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f5/Lion_and_Sun_%28Pahlavi_Dynasty%29.svg/696px-Lion_and_Sun_%28Pahlavi_Dynasty%29.svg.png (Erişim: 10.12.2021)

URL 11: İshak Paşa sarayındaki aslan kabartması,

<https://funkystock.photoshelter.com/gallery-image/Ishak-Pasha-Palace-Pictures-Photos-Images-Turkey/G0000nN87IArJ6f0/I00002Mb91tLGq08/C0000n7SGOht9XWI> (Erişim: 04.11.2021)

URL 12: Hüsrev'in aslanı yumruğuyle altedişi,

<https://www.researchgate.net/profile/Oezge-Cengiz->

[4/publication/335233811_Zafer_Gazetesi'nde_Yer_Alan_Tefrika_Romanlar_ve_Kimlik_Insasi_Batililasma_Antikomunizm_Antifasizm/links/5d5a4ab1299bf151badeb6c2/Zafer-Gazetesinde-Yer-Alan-Tefrika-Romanlar-ve-Kimlik-Insasi-Batililasma-Antikomunizm-Antifasizm.pdf#page=25](https://www.1000logos.net/publication/335233811_Zafer_Gazetesi'nde_Yer_Alan_Tefrika_Romanlar_ve_Kimlik_Insasi_Batililasma_Antikomunizm_Antifasizm/links/5d5a4ab1299bf151badeb6c2/Zafer-Gazetesinde-Yer-Alan-Tefrika-Romanlar-ve-Kimlik-Insasi-Batililasma-Antikomunizm-Antifasizm.pdf#page=25)
(Erişim: 18.1.2023)

URL 13: Geçmişten bu zamana Peugeot firmasının kullandığı logo tasarımları,
<https://1000logos.net/peugeot-logo/> (Erişim: 16.01.2022)

URL 14: Geçmişten günümüze MGM Stüdyolarının logo tasarımı,
https://i0.wp.com/midiainteressante.com/wpcontent/uploads/2017/05/leaomgm_3.jpg?w=372&ssl=1 (Erişim: 09.01.2022)

URL 15: Geçmişten günümüze Premier Lig'in logo tasarımı,
<https://i2.wp.com/1000logos.net/wp-content/uploads/2017/05/Premier-League-Logohistory.jpg>
(Erişim:10.01.2022)

URL 16: Rijkspostspaarbank'in tasarruf hesap cüzdanları için reklamı,
https://nl.wikipedia.org/wiki/Rijkspostspaarbank#/media/Bestand:Spaarbank_boekjes_Rijkspostspaarbank.jpg (Erişim:12.01.2022)

URL 17: Avrupa Kupası kutlamaları için basın ilanı, 2010,
<https://reclamewereld.blog.nl/campagne/2010/07/13/helden-welkom-thuis-zeggen-de-oranje-leeuwen-van-ing> (Erişim: 09.02.2022)

URL 18: <https://www.nbcnews.com/id/wbna3957990> (Erişim: 23.12.2021)

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiđi Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmektedir. / *The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*

Katkı Oranı Beyanı/Author Contributions: Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir./*The contribution rates of the authors in the study are aequal.*